

**INP
PAN**

Instytut Nauk Prawnych PAN
00-330 Warszawa
ul Nowy Świat 72
tel. 22 826-75-71
e-mail: inp@inp.pan.pl

Dr hab. Paweł Podrecki prof. INP PAN
KIEROWNIK ZAKŁADU PRAWA PRYWATNEGO I WŁASNOŚCI INTELEKTUALNEJ
CENTRUM PRAWA NOWYCH TECHNOLOGII INP PAN

RECENZJA
ROZPRAWY DOKTORSKIEJ

autorstwa
mgr Magdaleny Welnic

p.t.
„Ruch przedsiębiorstwa lub zakładu wywołany siłami przyrody
jako podstawa odpowiedzialności na zasadzie ryzyka”
”

napisana pod kierunkiem
dra hab. Marka Salamonowicza, prof. uczelni UKW

I. Tematyka pracy

Przedstawiona do recenzji praca zatytułowana: „*Ruch przedsiębiorstwa lub zakładu wywołany siłami przyrody jako podstawa odpowiedzialności na zasadzie ryzyka*” autorstwa mgr Magdaleny Wełnic podejmuje problematykę związaną z funkcją przesłanek stosowania art. 435 §1 k.c. Przepis ten wprowadza zastrzony rodzaj odpowiedzialności za szkody wyrządzone przez zakład wprowadzany w ruch za pomocą sił przyrody. Celem tego przepisu było odpowiednie zabezpieczenie poszkodowanych w dochodzeniu roszczeń, gdy wykazanie przesłanki winy byłoby utrudnione lub niemożliwe.

Normatywność systemu prawa prywatnego, w świetle jego współczesnych uwarunkowań doprowadziły Autorkę do wniosku, że należy dokonać analizy ogólnego sformułowania tego przepisu w kontekście orzecznictwa, ponieważ sądy zbyt dowolnie podchodzą do przesłanek odpowiedzialności i niejednokrotnie zastrzony typ odpowiedzialności przypisywany jest w sytuacjach, w których nie powinien mieć zastosowania. W tym celu w rozprawie przedstawione zostały wyniki analizy orzecznictwa Sądu Najwyższego z lat 1990-2024 oraz historyczne i filozoficzne podejście do problematyki związanej z art. 435 §1 k.c. Od strony dogmatycznej rozprawa koncentruje się przede wszystkim na kwestii ruchu przedsiębiorstwa, nasyceniu siłami przyrody oraz związku przyczynowym pomiędzy szkodą a ruchem.

Tematyka dysertacji wybrana przez Autorkę jest aktualna i istotna, a jednocześnie niewątpliwie w niewystarczającym stopniu opracowana naukowo. Głównym przedmiotem badań przeprowadzonych w dysertacji jest krytyczna ocena tendencji do szerokiego stosowania przepisu art. 435 k.c. Orzecznictwo w tej materii jest zróżnicowane, a poszczególne dostępne publikacje nie są wystarczające do wypracowania jednolitej interpretacji zasad ponoszenia odpowiedzialności na podstawie art. 435 k.c. Aspekty materialne i procesowe powodują, iż zagadnienie to nie tylko wydaje się ważne z perspektywy doktryny, ale również ma duże znaczenie w praktyce. Z uwagi na ilość spraw sądowych opartych na podstawie prawnej art. 435 k.c. w orzecznictwie koniecznym staje się nadanie nowej interpretacji tego przepisu przez pryzmat analizy historycznej i funkcjonalnej. Podjęta przez Autorkę problematyka pozwala zatem analizować złożoność procesów prawnych i społecznych w prawie prywatnym. Na tle prowadzonych w rozprawie badań można ocenić stan obowiązującej regulacji prawnej oraz dostrzec kierunki ewolucji prawa.

Wprawdzie zagadnienia odpowiedzialności na zasadzie ryzyka były już przedmiotem wielu publikacji, to ujęcie tematu w recenzowanej pracy, w aktualnym ujęciu normatywnym i w świetle stawianych tez badawczych jest wartościowe i nie było tak szczegółowo opisane w polskiej literaturze. Praca ma walor poznawczy, a szczególnie ważne jest postawienie pytania o dalszą rolę sądów w kształtowaniu prawa. Wysoko należy również ocenić, że w rozprawie doktorskiej znajduje się nie tylko teoretyczna analiza omawianej problematyki, ale także przegląd szczególnych aktów prawnych, który ma zasadniczy wpływ na stosowanie prawa oraz liczne przykłady z praktyki stosowania zasad odpowiedzialności.

Tytuł rozprawy odpowiada zakresowi prowadzonych badań i koresponduje z wnioskami pracy. Wybór tematu jest konsekwencją bardziej ogólnego spojrzenia na prawo cywilne oraz próbą opisu zjawisk dostrzegalnych przez pryzmat prawa prywatnego przy uwzględnieniu teoretycznej i filozoficznej analizy prawa w kontekście roli odpowiedzialności na zasadzie ryzyka we współczesnym obrocie gospodarczym.

II. Teza badawcza i metodologia pracy

Główną hipotezą badawczą rozprawy doktorskiej jest odpowiedź na pytanie, czy generowanie przez prowadzącego przedsiębiorstwo lub zakład niebezpieczeństwa jest jedynie uzasadnieniem wprowadzenia i utrzymywania w aktualnym stanie prawnym art. 435 k.c. czy też może być traktowane jako wskazówka interpretacyjna do wykładni tego przepisu oraz jakie znaczenie dla przypisania podmiotowi odpowiedzialności na podstawie art. 435 k.c. ma nasycenie działalności przedsiębiorstwa lub zakładu siłami przyrody. Doktorantka podkreśla że wyniki przeprowadzonej analizy będą miały wpływ nie tylko na ustalenie czy przepis ten w aktualnych warunkach społeczno-gospodarczych jest stosowany w praktyce zgodnie z jego pierwotnym celem, ale również czy jest potrzebny w takim kształcie, czy też wymaga modyfikacji.

Kolejne problemy badawcze zostały zawężone do problematyki związku przyczynowego szkody z ruchem przedsiębiorstwa, następnie sposobu ujęcia strony podmiotowej w art. 435 k.c. oraz znaczenia przyczynienia się poszkodowanego do powstania szkody w kontekście przesłanek egzoneracyjnych przewidzianych w art. 435 k.c. Pierwsze zagadnienie należy wiązać ściśle z przesłankami ruchu przedsiębiorstwa i wykorzystywania sił przyrody. W zależności od rodzaju siły przyrody i stopnia jej wykorzystania związek przyczynowy będzie łatwiejszy lub trudniejszy do ustalenia, co w konsekwencji może prowadzić do nadmiernego uzależnienia przypisania odpowiedzialności deliktowej jedynie od skuteczności procesu dowodzenia. Doktorantka dowodzi, że na gruncie tego przepisu w doktrynie przyjmuje się szerokie rozumienie związku przyczynowego ze szkodą, co oznacza, że odpowiedzialność może być przypisana nawet w przypadkach, gdy do wyrządzenia szkody bezpośrednio nie została użyta którakolwiek z sił przyrody.

Hipotezy dotyczące strony podmiotowej w art. 435 § 1 k.c. mają natomiast na celu ustalenie czy właściwym byłoby zastąpienie użytego terminu „prowadzący przedsiębiorstwo lub zakład” na termin „przedsiębiorca”. Istotą odpowiedzialności przedsiębiorcy jest bowiem prowadzenie działalności gospodarczej, niezależnie czy odbywa się na dużą skalę lub przy użyciu skomplikowanych maszyn i urządzeń.

Interesującą konstrukcją jest niewątpliwie kwestia przyczynienia się do powstania szkody przez poszkodowanego. Ta hipoteza pozwala na ocenę stopnia przyczynienia się poszkodowanego albo osoby trzeciej w zakresie odpowiedzialności na gruncie art. 435 § 1 k.c.

Horyzont prowadzonych badań nakreślony przez Doktorantkę jest więc szeroki i pozwala na krytyczną ocenę aktualnego systemu prawnego. Podnieść należy, że Doktorantka w celu weryfikacji postawionych hipotez badawczych wskazała na perspektywę społeczną i technologiczną związaną z odpowiedzialnością na zasadzie ryzyka. W pracy znajdują się także adekwatne omówienie dorobku naukowego tworzonego przez kilka dekad.

Warto podkreślić, że Doktorantka uzasadnia dobór tematyki, cele przygotowanej pracy, a także metody badawcze, którymi się posłużyła. Prezentuje także zakres normatywny oraz doktrynalny dysertacji. Autorka właściwie porządkuje i wyjaśnia przyjętą tematykę oraz opisuje wybrane metody. Doktorantka dokonuje również wyboru i przeglądu źródeł, które wykorzystwała.

W badaniach podstawową zastosowaną metodą jest metoda formalno-dogmatyczna polegająca na badaniu norm prawnych wynikających z przepisów powszechnie obowiązującego prawa. Celem jej wykorzystania było przede wszystkim dokonanie analizy pojęć zawartych w normie prawnej przepisu art. 435 k.c. definiujących stronę podmiotową i przedmiotową. Przeprowadzona analiza posłużyć ma nie tylko wyjaśnieniu definicji od strony formalno-prawnej, ale również aksjologicznej. W kontekście społeczno-historycznym podjęta została z kolei próba ustalenia czy terminologia użyta w art. 435 k.c. pozostaje aktualna w obecnej rzeczywistości, szczególnie uwzględniając szybki rozwój technologiczny.

Pomocniczo została zastosowana także metoda językowo-logiczna i historycznoprawna. Posłużenie się tymi metodami pozwala ukazać szeroki kontekst językowy i historyczno-filozoficzny pojęcia odpowiedzialności, które stanowi podstawę do szczegółowych rozważań. Autorka podkreśla, że metodologia ta umożliwiła zidentyfikowanie wzorców i mechanizmów adaptacyjnych prawa w odpowiedzi na dynamicznie rozwijające się innowacje technologiczne, co może pomóc w przewidywaniu przyszłych kierunków rozwoju legislacji.

III. Struktura pracy

Struktura pracy koresponduje z celem rozprawy, którym jest ustalenie trwałości lub ewentualnych modyfikacji w zakresie wykładni przesłanek odpowiedzialności z art. 435 § 1 k.c. na podstawie przedstawienia wyników analizy orzecnictwa Sądu Najwyższego.

Praca została podzielona na sześć rozdziałów. Rozważania poprzedza wstęp zawierający prawidłowo i czytelnie przedstawiony przedmiot rozprawy, hipotezy badawcze i cele rozprawy, przyjętą metodologię pracy i wybrany przedmiot analizy badawczej, uzasadnienie wyboru przedmiotu rozprawy, a także trudności badawcze. Pracę zamyka zakończenie z wnioskami końcowymi.

Pierwszy rozdział jest poświęcony zagadnieniom wstępnym i wprowadzającym do tematyki odpowiedzialności w najbardziej ogólnym znaczeniu zarówno prawnym jak i społecznym oraz aksjologicznym. Autorka zaznacza, że współcześnie znaczące zmiany w prawie w zakresie odpowiedzialności zostały wywołane wpływem społecznym i oczekiwaniem sprawiedliwości, gdy co raz więcej szkód powstawało w wyniku użytkowania nowych wynalazków technicznych. Doktorantka opisuje w tej części rozprawy, za pomocą metody historycznoprawnej, kontekst zmian społeczno-gospodarczych jakie towarzyszą zmianom prawa uzupełniając analizę o kontekst filozoficzny związany z pojęciem odpowiedzialności, w tym odpowiedzialności za szkodę.

W drugim rozdziale Doktorantka opisuje dorobek polskiej doktryny w przedmiocie odpowiedzialności cywilnej i odpowiedzialności odszkodowawczej od czasów unifikacji polskiego prawa zobowiązań w latach 30-tych XX wieku. Stawia przy tym tezę, że główne założenia w tym zakresie pozostawały aktualne przez wiele lat i stanowią do dziś stabilne fundamenty aktualnych rozwiązań prawnych. Z tego względu, wiele z opisanych w tym

rozdziale zagadnień stanowi podstawę i punkt odniesienia do skonkretyzowanych rozważań na gruncie art. 435 k.c.

Rozdział trzeci obejmuje zagadnienia strony podmiotowej odpowiedzialności z art. 435 k.c. Autorka, zgodnie z postawioną hipotezą przedstawia terminologię i rys historyczny normy w kontekście współcześnie używanego pojęcia przedsiębiorcy. Opisana jest również wielość definicji przedsiębiorcy w polskim prawie. Dalsza część rozdziału zawiera wskazówki do interpretacji dla orzecznictwa sądów powszechnych i Sądu Najwyższego. Konkluzje w tym zakresie mają służyć odpowiedzi na pytanie czy zasadnym byłoby zastąpienie użytego w art. 435 k.c. określenia „prowadzący przedsiębiorstwo” na „przedsiębiorca”.

Rozdział czwarty poświęcony jest analizie orzecznictwa Sądu Najwyższego w zakresie wykładni przesłanek odpowiedzialności z art. 435 k.c. W tym rozdziale poddano badaniu stosowane przez Sąd Najwyższy kryteria kwalifikacyjne danego podmiotu jako podmiotu odpowiedzialnego na zasadzie art. 435 k.c. Na tym tle wyłania się istotne zagadnienie nasycenia ruchu przedsiębiorstwa siłami przyrody. Doktorantka wykazuje, że współczesny rozwój gospodarki sprawia, że sprzedaż towarów i usług odbywa się z udziałem różnych form działalności gospodarczej, do których działania w różnym stopniu niezbędne są siły przyrody.

W piątym rozdziale zebrane zostało orzecznictwo Sądu Najwyższego dotyczące przesłanek egzoneracyjnych odpowiedzialności z art. 435 k.c. z podziałem osobno na powstanie szkody wyłącznie z winy poszkodowanego lub osoby trzeciej oraz z powodu wystąpienia siły wyższej. Dodatkowy podrozdział poświęcono zagadnieniu przyczynienia się do powstania szkody, które nie stanowi przesłanki egzoneracyjnej, ale może powodować zmniejszenie odszkodowania. Doktorantka traktuje te zagadnienia jako istotne, gdyż odpowiedzialność z art. 435 k.c. jest określona bardzo szeroko przy ograniczonych możliwościach uwolnienia się od obowiązku jej ponoszenia. W podsumowaniu tego rozdziału wyrażone jest twierdzenie, że w praktyce często do szkody dochodzi przy wzmożonym udziale poszkodowanego, jednak udział ten nie jest w takim stopniu, aby szkoda mogła być uznana za powstałą wyłącznie z jego winy.

Ostatni rozdział szósty opisuje relację odpowiedzialności na zasadzie art. 435 § 1 k.c. do innych przepisów o odpowiedzialności za szkodę sformułowanych w prawie geologicznym i górnictwie, w prawie kolejowym, w prawie morskim oraz w prawie atomowym.

Podsumowanie rozprawy zawiera próbę odpowiedzi na postawione główne hipotezy i oraz pozostałe wnioski jakie wyłoniły się w toku przeprowadzonych badań naukowych. W części tej dokonano oceny normy art. 435 k.c. *de lege lata* i sformułowano postulaty *de lege ferenda*.

IV. Nowe ujęcie problemu

Należy podkreślić, iż rozprawa spełnia na dobrym poziomie wymogi konieczne dla pracy doktorskiej, zawierając szczegółowe badania literatury oraz przykłady z praktyki i orzecznictwa, a następnie prezentację własnych rozważań Autorki, które formułują interesujące wnioski *de lege lata* oraz postulaty *de lege ferenda*. Autorka rozprawy podejmuje polemikę z poglądami prezentowanymi w doktrynie prawa prywatnego na tle poglądów filozoficznych. W rozprawie obok zagadnień prawnych interesujący jest również kontekst społeczny i technologiczny w ramach funkcji i ról, które pełnią podmioty odpowiedzialne za prowadzenie działalności na zasadzie ryzyka. Częściowo krytyczne podejście Doktorantki nadaje pracy

dodatkowych walorów naukowych, chociaż można dostrzec, że w swoich konkluzjach Autorka godzi się, że nie rozwiąże w swojej rozprawie wszystkich szczegółowych problemów w zakresie modyfikacji art. 435 § 1 k.c.

Biorąc pod uwagę całokształt ocen i uwag, należy przyjąć, że na tle niełatwej problematyki rozprawy, która dotyczy wielu aspektów - nie tylko prawnych - niezależnie od wskazanych różnic w poglądach, Autorka przedstawia nowe ujęcie problemu uzasadniając poprawnie własne stanowisko trafną argumentacją, co przemawia za w pełni pozytywną oceną merytoryczną pracy.

V. Formalna ocena pracy (poprawność językowa, opanowanie techniki pisanie pracy, spis treści, przypisy)

Praca zredagowana jest w sposób przejrzysty i poprawnie napisana pod względem językowym. Zachowany jest w niej konsekwentnie układ rozdziałów i akapitów, wyraźnie wydzielone są tytuły i podtytuły poszczególnych części. Sposób prowadzenia przez Autorkę rozprawy rozważań, argumentacji, cytowania nie nasuwa zastrzeżeń. W całościowej ocenie praca spełnia wszelkie wymogi stylistycznej poprawności, jakich można oczekiwać od pracy doktorskiej.

VI. Ocena układu pracy

Dysertacja podzielona została na rozdziały, niemniej w pracy można wyróżnić zasadnicze części. Praca czyni zadość trójstopniowej budowie przechodząc od ogólnego do szczegółowych rozdziałów teoretycznych oraz zawiera rozdział badawczy oraz wnioski. Autorka prawidłowo uzasadnia strukturę pracy i dobór określonej metodologii. Rysuje jednocześnie bardzo szeroką perspektywę związaną z zagadnieniami współczesnego prawa oraz roli prawa cywilnego w świetle rozwoju nowych technologii. Zasadniczą część pracy stanowi opis zagadnień szczegółowych wynikających ściśle z problematyki wskazanej w tytule. W konsekwencji Autorka nawiązuje do oryginalnego w polskiej literaturze sposobu oceny funkcjonowania nowatorskiej w chwili jej wprowadzania normy art. 435 § 1 k.c. proponując krytyczne spojrzenie na jej treść w aktualnych warunkach społecznych i gospodarczych.

Podział dysertacji na omówione powyżej rozdziały należy ocenić jako dokonany w pełni prawidłowo. Wyczerpująco został przedstawiony zakres tematyczny prezentowanych badań i dobrze uporządkowane są zawarte w nich informacje. Tekst rozprawy jest jasny i ścisły, napisany specjalistycznym językiem. Należy podkreślić, że praca doktorska jest opracowana bardzo starannie pod względem merytorycznym i redakcyjnym. Układ pracy jest poprawny, wywód prowadzony jest w sposób przemyślany i konsekwentnie zmierza do uzasadnienia wcześniejszych założeń.

VII. Charakterystyka doboru i wykorzystania źródeł i literatury

W pracy można dostrzec, że zostały zaprezentowane wyniki długotrwałych badań naukowych oraz wszechstronnej analizy prawa, które w takim ujęciu nie były dotychczas kompleksowo opisane. Na szczególną uwagę zasługuje wyczerpująca lista pozycji literatury

oraz przegląd regulacji prawnych. Rozprawa została oparta o reprezentatywną krajową literaturę prawniczą. Warto podkreślić, że dysertacja nie tylko porządkuje dotychczasową wiedzę, w kontekście opracowanego tematu, ale także przedstawia możliwe kierunki rozwoju systemu prawa prywatnego. Na szczególną uwagę zasługuje dołączony spis bibliografii, zawierający aktualne pozycje z ostatnich lat. Biorąc pod uwagę przedmiot i zawartość pracy należy podkreślić odwołanie się do najważniejszych orzeczeń. W ujęciu statystycznym można stwierdzić, że Autorka wykorzystała w rozprawie liczne pozycje literatury i aktów normatywnych. Sposób cytowania źródeł i literatury ma prawidłową redakcję.

VIII. Sposób wykorzystania pracy

Recenzowany doktorat w pełni zasługuje także na jego opublikowanie. Będzie z pewnością cenną pozycją z zakresu prawa prywatnego, w szczególności jako praca naukowa, ale także materiał do praktycznej analizy funkcjonowania zasad odpowiedzialności w prawie cywilnym.

IX. Uwagi krytyczne i polemika

Warto podkreślić, że Doktorantka w sposób prawidłowy identyfikuje w ramach odpowiedzialności cywilnej, trzy funkcje: kompensacyjną, penalną (inaczej zwaną represyjną) i wychowawczo-prewencyjną.

Zgodzić należy się z twierdzeniem, że w przypadku odpowiedzialności za szkodę związaną prowadzeniem przedsiębiorstwa funkcja prewencyjna i penalna może mieć bardziej istotne znaczenie, aniżeli w stosunkach pomiędzy podmiotami innymi niż przedsiębiorca. Prowadzenie działalności zarobkowej, która w określonych okolicznościach może stwarzać ryzyko dla szeroko rozumianego otoczenia, powinno łączyć się nie tylko z naprawieniem szkody, ale również podjęciem takich środków, które pozwoliłyby w przyszłości zapobiec jej wyrządzeniu. Z tego powodu w mojej ocenie funkcja prewencyjna zaostrej odpowiedzialności na zasadzie ryzyka, o której mowa w art. 435 k.c. skłaniać powinna również do zabezpieczenia majątku przedsiębiorcy poprzez uzyskanie odpowiedniej ochrony ubezpieczeniowej, oraz przedsięwzięcia wszelkich innych celowych środków zaradczych w celu przeciwdziałania powstaniu szkody albo jej ograniczeniu.

W ramach lektury dysertacji można natomiast odczuć deficyt, że przedmiot rozprawy koncentruje się wyłącznie wokół odpowiedzialności deliktowej na gruncie prawa cywilnego zostawiając na marginesie odpowiedzialność kontraktową. W świetle współczesnych tendencji prawa prywatnego wydaje się, że to właśnie szczególne sektory gospodarki (przewozy morskie, kolejowe, lotnicze, energetyka jądrowa) wyznaczają kierunek wykorzystania zasad odpowiedzialności, gdzie odpowiedzialność kontraktowa stanowi dodatkową podstawę. Wartościowe byłoby więc dokonanie pogłębionej analizy stosunku art. 435 § 1 k.c. do przepisów szczególnych w sektorach: kolejowym, górniczym, atomowym, lotniczym, morskim. Rozwinięcia wymaga twierdzenie, że są to przepisy uzupełniające albo konkurujące. Znaczenie powinno mieć ponadto ustalenie relacji do zasady ogólnej z art. 435 § 1 k.c..

Poza sferą szczegółowych rozważań pozostawiono także wymienioną powyżej ochronę ubezpieczeniową przedsiębiorstw w przypadku wyrządzenia szkód podlegających odpowiedzialności na zasadzie art. 435 § 1 k.c. W tym przypadku potrzebna byłaby analiza możliwości przeniesienia na zasadzie odpowiedzialności za wyrządzenie szkody na podmiot trzeci. W przypadku przedsiębiorcy ubezpieczenie od odpowiedzialności cywilnej modyfikuje pierwotne założenie, zgodnie z którym przedsiębiorca zawsze działa na własne ryzyko.

Należy natomiast wyróżnić i wysoko ocenić wyniki dokonanej przez Doktorantkę analizy orzecznictwa Sądu Najwyższego w zakresie stosowania art. 435 § 1 k.c., gdzie obok interpretacji przesłanki ruchu i powiązania z nim udziału sił przyrody wskazane zostało istnienie dodatkowych czynników, które mają wpływ na zastosowanie tego rodzaju odpowiedzialności. Koncentrują się one wokół ustalenia stopnia nasycenia przedsiębiorstwa siłami przyrody oraz charakteru niebezpieczeństwa wywołanego działalnością zakładów lub przedsiębiorstw wprawianych w ruch za pomocą sił przyrody. Określenie to zostało użyte m.in. przez Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 11 października 2023 r. sygn. III PSK 121/22, w którym Sąd podjął próbę stworzenia niezamkniętego katalogu przedsiębiorstw, których charakterystyka działania pozwala na ich zakwalifikowanie do strony podmiotowej art. 435 k.c. i tam właśnie zwrócił uwagę na nasycenie. Termin ten ma nadal jednak charakter niedookreślony i będzie przedmiotem swoistej niepewności prawnej.

Tak jak Doktorantka, można z kolei sądzić, że przesłanka w postaci nasycenia i niebezpieczeństwa w orzecznictwie była interpretowana niekonsekwentnie, a same pojęcia były opisywane w sposób ogólny. Z dokonanej analizy orzecznictwa, w tym wyżej przywołanych przykładów, Doktorantka stawia jednak odważną tezę, że rozbieżności Sądu Najwyższego bardziej wynikały z oparcia się w tych sprawach na doświadczeniu życiowym aniżeli na konkretnych, mierzalnych wartościach niebezpieczeństwa. To z kolei doprowadzało wielokrotnie do wydawania rozbieżnych orzeczeń, w których kwestia istnienia albo nieistnienia niebezpieczeństwa była interpretowana dość dowolnie. Ta teza wymagałaby szerszego uzasadnienia, ponieważ niespójność w zakresie orzecznictwa wynika niejednokrotnie z większej ilości przyczyn i ma źródło w różnych okolicznościach faktycznych.

Doktorantka w ramach postulatów *de lege ferenda* proponuje uznanie, że stworzenie realnego lub potencjalnego niebezpieczeństwa przez przedsiębiorstwo przetwarzające siły przyrody powinno stanowić przesłankę odpowiedzialności na zasadzie art. 435 § k.c.. W konsekwencji może nastąpić powiązanie stosowania odpowiedzialności z art. 435 § 1 k.c. w przypadkach, gdy szkoda pozostaje w bezpośrednim związku z przetwarzaniem sił przyrody przez przedsiębiorstwo, nie zaś tylko w normalnym związku z ruchem tego przedsiębiorstwa wywołanym siłami przyrody. Można zgodzić się z taką propozycją, pamiętając, że będzie to prowadziło do ograniczenia stosowania omawianej normy prawnej. Efektem takiej modyfikacji będzie również zmiana proporcji pomiędzy zwiększeniem ochrony poszkodowanego w stosunku do zaostrzenia odpowiedzialności właścicieli przedsiębiorstw. Nie budzi bowiem wątpliwości, że przesłanki niebezpieczeństwa jak i nasycenie bezpośrednio wiążą się z kwestią związku przyczynowego. Istnieje także zgodność, że związek przyczynowy musi być normalny i musi istnieć pomiędzy szkodą a ruchem całości przedsiębiorstwa.

Trudno zgodzić się natomiast z propozycją poszerzenia kręgu podmiotów odpowiedzialnych poza krąg przedsiębiorstw (przedsiębiorców) i objęcie odpowiedzialnością nie tylko przedsiębiorstw lub zakładów, ale także osób fizycznych, które posługują się siłami przyrody na większą skalę.

Podsumowując konkluzją w rozprawie jest odpowiedź na pytanie, czy przepis w aktualnym jego kształcie powinien pozostać w kodeksie cywilnym, czy powinien być zmieniony, czy też powinien być usunięty i zastąpiony nowym. Doktorantka proponuje dokonanie modyfikacji treści normy i wyklucza jej usunięcie z kodeksu cywilnego. Pozostawia otwartym także zagadnienie zabezpieczenie interesów osób poszkodowanych w przypadku szkody wyrządzonej użyciem sztucznej inteligencji. Propozycja odpowiedzi na ostatnie pytanie będzie z pewnością w przyszłości kolejnym tematem dyskusji nad miejscem i kształtem art. 435 k.c.

X. Wnioski końcowe

Biorąc pod uwagę przedstawioną powyżej zawartość rozprawy doktorskiej, w mojej ocenie stanowi ona samodzielne i szczegółowe opracowanie problematyki związanej z rozumieniem i badaniem prawa prywatnego. W polskiej literaturze brakowało dotąd takiego opracowania, które jest nie tylko dobrze skonstruowane, ale wartościowe na poziomie teoretycznym i praktycznym. Należy przy tym podkreślić, że wybrana problematyka jest trudna, gdyż dotyczy złożonych aspektów prawnych, a także interdyscyplinarnych w szczególności zawierających elementy filozofii prawa. Praca odzwierciedla niewątpliwie potrzebę dostarczenia niezbędnych informacji na temat prawnych relacji prawa prywatnego z innymi dziedzinami nauk społecznych. W ten sposób wpisuje się w obecną tendencję badawczą w przedmiocie stosunku prawa prywatnego pod kątem oddziaływania na gospodarkę.

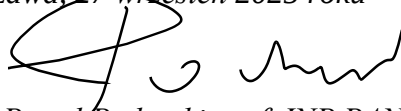
Należy podkreślić, że przeprowadzone badania Doktorantki pozwoliły odpowiedzieć na głównie pytanie badacze. Szczególnie wartościowe są uwagi natury praktycznej, udawadniające zmianę funkcji prawa w świetle współczesnych technologii. Autorka dobrze posługuje się znajomością nie tylko konstrukcji prawnych, ale także wykorzystuje prezentowane w doktrynie i orzecznictwie poglądy na omawianą tematykę.

Podsumowując, dochodzę do wniosku, że recenzowana praca doktorska p.t. *„Ruch przedsiębiorstwa lub zakładu wywołany siłami przyrody jako podstawa odpowiedzialności na zasadzie ryzyka”* autorstwa mgr Magdaleny Węlnic jest udaną próbą podejścia do zagadnień przesłanek stosowania art. 435 §1 k.c. Pomimo zasygnalizowanych wcześniej uwag i polemiki recenzowana praca zawiera kompetentną i wyczerpującą analizę omawianych problemów.

Mając na uwadze zawartość merytoryczną oraz kwestie formalne recenzowana rozprawa spełnia wymagania ustawowe stawiane pracom doktorskim przez art. 187 ust. 1-3 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz.U. z 2023 r., poz. 742 ze zm.) i może być podstawą dalszych etapów przewodu doktorskiego.

Praca zasługuje na wysoką ocenę. Konkludując, wnoszę o dopuszczenie mgr Magdaleny Wełnic do dalszych etapów postępowania w sprawie nadania stopnia naukowego doktora w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie nauki prawne.

Warszawa, 27 września 2025 roku

A handwritten signature in black ink, appearing to be 'P. Podrecki', written over the printed name.

Dr hab. Paweł Podrecki prof. INP PAN